

Başvuru Tarihi: 26.11.2018 / Kabul Tarihi: 14.01.2019 / Olgu Sunumu

**ŞENKER ANALİZİ:
J.S. BACH, BWV 929, SOL MİNÖR PRELÜD**

Mehmet Yüksel*

ÖZ

Bu çalışmada, J.S. Bach'ın BWV 929, Sol minör Prelüd'ü üzerinde Şenker Analizi gerçekleştirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Şenker Analizi, J. S. Bach, Sol minör Prelüd, BWV 929

SCHENKER ANALYSIS:

J.S. BACH'S PRELUDE IN G MINOR, BWV 929

ABSTRACT

In this paper, Schenker Analysis of Prelude in G minor, BWV 929 by J.S. Bach is accomplished.

Keywords: Schenker Analysis, J. S. Bach, Prelude in G minor, BWV 929

---

* Doç .Dr., Hacettepe Üniversitesi Ankara Devlet Konservatuvarı Müzik Teorileri Anabilim Dalı
e-posta: myuksel41@gmail.com

1. GİRİŞ

Bilindiği üzere müzik eserlerini daha yakından tanıyabilmek ve bu eserlerin icralarını sağlıklı olarak gerçekleştirebilmek amacıyla çeşitli analizlere başvurulmaktadır. Bununla birlikte, müzik analizi dünyasında 20. Yüzyıl'ın en önemli isimlerinden biri sayılan Heinrich Schenker'in geliştirmiş olduğu *Şenker Analizi* ülkemizde yeteri kadar tanınmamaktadır.

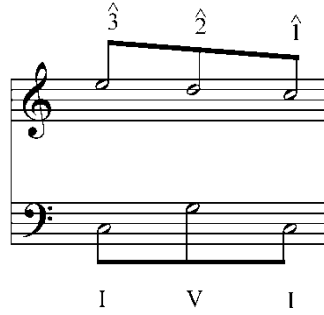
Ülkemizde *Şenker Analizi*'ni tanıtmak ve konuya ilişkin Türkçe bilimsel yayın ihtiyacını karşılamak amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmanın odak noktasını J. S. Bach'ın BWV 929 Sol minor Prelüd'ü üzerinde gerçekleştirilen analiz teşkil etmekle birlikte (konuya yabancı olabilecek okurların söz konusu analizi anlamalarını kolaylaştırmak ve ileride gerçekleştirilmesi planlanan diğer analiz çalışmalarına referans teşkil etmek amacıyla) *Şenker Analizi*'ne ilişkin bazı temel bilgilere ve tanımlara da aşağıda yer verilmiştir.

Schenker'in kendi analiz metodunun en uç noktasını sunduğu kitap olan *Der Freie Satz*, 1935 yılında basılmıştır. *Şenker Analizi*'nin ortaya çıkışı II. Dünya Savaşı'nın kargaşa ortamına denk gelmiş, Avrupa'da yayılması ve tanınması kesintiye uğramıştır. Yöntemle ilgili savaş sonrası çalışmalar özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde yoğunlaşmış, Schenker'in kendi analiz yöntemi konusundaki birikimlerini topladığı kitabı *Der Freie Satz*, "*Free Composition*" adıyla İngilizce'ye çevrilmiştir (Schenker, 1935, s. iv). Yöntem günümüzde müzik analizi dünyasında zaman geçtikçe artan bir hızla kabul görüp yayılmaktadır. Bunun en önemli göstergelerinden biri de, *Der Freie Satz*'ın Rusça ve Çince'ye de çevrilmiş oluşudur.

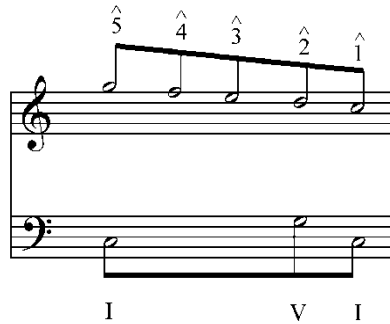
Şenker Analizi'nin esası, tonal müziğin *ön plan*, *orta plan* ve *arka plan* adı verilen hiyerarşik yapısal seviyeler halinde incelenip; *arka planda* tüm tonal müzik eserlerinin gruplaştığı bazı *temel yapı* kalıpları olduğunun keşfedilmesine ve hemen ardından, bir müzik ustasının kaleminden çıkmış bir eserin *temel yapısı* ile *orta plan* ve *ön planları* arasındaki ilişkinin tutarlı bir bütünlük arz ettiğinin gösterilmesine dayanır (Schenker, 1935, s. 3,4). Başka bir deyişle, söz konusu analiz; tonal müziği armoni ve kontrpuan kuralları çerçevesinde belirli hayatıyeti bulunan bir *organik bütünlük* çerçevesinde değerlendirir (Schenker, 1935, s. xxiii, xxiv, 3). Söz konusu analizin nihai ürünü, eserin *organik bütünlüğüne* ilişkin bağlantıları açıklayan hiyerarşik (katmanlı) bir grafikler bütünü olarak ortaya çıkar.

Şenker Analizi'nde *temel yapı*, tonik akorunun yatay olarak açılmasıyla elde edilir. Üst partide tonik akorunun 3'lüsü, 5'lisi veya oktavından toniğe doğru ikili aralıklarla inen bir *temel*

çizgi (*ana hat*) bulunur. Bu *temel çizgi*, I-V-I derecelerinden oluşan bir *bas arpeji* ile desteklenir. V. derece, *temel çizgide* ilgili dizinin ikinci derecesini ($\hat{2}$); *temel yapının* başında ve sonunda yer alan I. dereceler ise *temel çizginin baş sesini* ve dizinin, *temel yapı* bitiminde ulaşılan 1. sesini destekler. 8'li *temel yapı* çoğunlukla 5'li ve 3'lü *temel yapı*lara indirgenebildiğinden, diğerlerine oranla çok daha seyrek görülür (Schenker, 1935, s. 10-21)

Şekil 1. 3'lü temel yapı

Şekil 2. 5'li temel yapı

Makalede *italik* olarak yazılmış bulunan (*Şenker Analizi*'ne özgü) 16 terim/kavramın Almanca ve İngilizce karşılıkları ile birlikte, bu çalışmayla sınırlı tanımları ise (alfabetik sırayla) aşağıda sunulmuştur:

Arka plan: *Hintergrund*, *Urzats* (Alm.), *Background* (İng.). *Temel yapının* sergilendiği en gerideki, (hiyerarşik olarak) en yüksek *yapısal seviye*.

Bas arpeji: *Brechung* (Alm.), *Bass Arpeggiation* (İng.). *Temel yapının* bas partisinde I-V-I biçimindeki görünümü (Schenker, 1932, p.23).

Baş ses: *Kopftön* (Alm.), *Primary tone* (İng.). *Temel çizginin* başlangıç sesi ($\hat{3}$, $\hat{5}$ veya $\hat{8}$).

Bölen üçlü: *Terzteiler (Alm.), Third-divider (İng.)* Temel yapıya ait bas arpejinin çıkıcı 5'lisini bölen (dizinin) III. derecesi.

Dışa besteleme: *Auskomponierung (Alm.), Composing-out (İng.)*. Daha yüksek bir yapısal seviyedeki bir doğrusal yürüyüşün herhangi bir sesinden başlayan bir doğrusal yürüyüş vasıtasıyla, arka plandan ön plana doğru açılma, genişletilme.

Doğrusal yürüyüş: *Zug (Alm.), Linear Progression (İng.)* (Schenker, 1932, s. 26).

3'lü yürüyüş (iniş): 3-Zug, 3rd progression (descent)

5'li yürüyüş (iniş): 5-Zug, 5th progression (descent)

Komşu ses (Ks): *Nebennote, Nbn. (Alm.), Neighboring note 'N.N, n.n' (İng.)*. İşleme sesi (Schenker, 1932, s.24).

Orta plan: *Mittelgrund, Mtg., Mittelgrd (Alm.), Middleground (İng.)*. Arka plan ve ön plan arasındaki herhangi bir yapısal seviye. Şenker Analizi'nde ön-orta plan, arka-orta plan gibi birden fazla orta plan seviyesinden bahsedilebilir. 1. yapısal seviye, arka plandan ön plana doğru ilk orta plan seviyesini temsil etmektedir.

Ön plan: *Vordergrund, Urlinie Tafel (Alm.), Foreground (İng.)*. Yapısal seviyeler içinde esere ait hemen bütün ayrıntıları barındıran, eserin notasyonuna en yakın (hiyerarşik olarak en alt, en dolaysız) analiz düzeyi.

Örtü ses: *Deckton (Alm.), Cover tone 'C.t.' (İng.)*. Üzerinde konumlanmak suretiyle temel çizgiyi 'örten', esere ait herhangi bir ses.

Tekrar: *Wiederholung (Alm.), Repetition (İng.)*. Yapısal seviyeler arasında ve/veya bu seviyelerin kendi içinde eserin organik bütünlüğünü sağlayan yapısal tekrar edişler. İngilizce literatürde tekrar kavramının seyrek olarak *structural motive (yapısal motif)* olarak geçtiği görülse de, bu kavram alışlagelmiş "motif" kavramıyla karıştırılmamalıdır.

Temel çizgi (Ana hat): *Urlinie (Alm.), Fundamental Line (İng.)*. Temel yapının (tonik akorunun 3'lüsü, 5'lisi veya 8'lisinden başlayarak) toniğe (ikili aralıklarla) doğrusal olarak inen üst sesi.

Temel yapı: *Ursatz (Alm.), Fundamental Structure (İng.)*. Kompozisyonun nihai (en yüksek hiyerarşik) yapısını temsil eden armonik yürüyüş. Temel yapı, üst seste temel çizgi, bas seste ise bas arpejinden ibarettir (Schenker, 1932, s. 25).

Uzatma: *Prolongation (Alm.,Latin), Prolongation (İng.,Latin)*. Kompozisyonun herhangi bir kesitinin (temel armonik ve melodik işlevi aynı kalmak kaydıyla) *dışa-besteleme, komşu ses* ve diğer vasıtalarla kapsamlı olarak detaylandırılıp genişletilmesi.

Yapısal seviye: *Schicht (Alm.), Structural Level (İng.)*. *Ön plan, orta planlar ve arka plana* ait her bir *yapısal seviyeye* ait analiz düzeylerinin her biri (Schenker, 1932, s.24).

Zorunlu ses alanı: *Obligate Lage (Alm.), Obligatory register (İng.)*. *Temel çizginin ya da herhangi bir doğrusal yürüyüşün* içinde bulunmak zorunda olduğu ses alanı.

Bu makalede, J.S. Bach'ın '9 *Kleine Präludien Aus dem Klavierbüchlein für Wilhelm Friedemann Bach*' adlı kitabından 6 numaralı Sol minör Prelüd'ün (BWV 929) *Şenker Analizi* gerçekleştirilmiştir (Bach, 1720). Söz konusu prelüdlar telif haklarından muaf olarak serbestçe yayınlanabildiğinden, eserin notası (analizin kolay anlaşılmasına yardımcı olmak amacıyla) Ek'te sunulmuştur (IMSLP, t.y.). Söz konusu prelüd, gerek piyano, gerekse müzik teorisi eğitiminde sıklıkla kullanılması ve (16 ölçülük kısa bir eser olmasına karşın) *Şenker Analizi* kavramlarının kapsamlı olarak uygulanmasına olanak tanıyan zengin tonal yapısı ile, ülkemizde *Şenker Analizi*'nin tanıtımına temel teşkil eden bir makalede ele alınmaya çok uygun özellikler sergilemektedir.

2. ANALİZ

The analysis is presented in four levels, each with a staff and a corresponding chord progression below it:

- Temel yapı (Basic structure):** Shows a single staff with notes and a chord progression: I, V, I. The notes are labeled with scale degrees: $\hat{5}$, $\hat{4}$, $\hat{3}$, $\hat{2}$, $\hat{1}$.
- 1. Yapısal seviye (Structural level):** Shows a single staff with notes and a chord progression: I, III, IV, V, I. The notes are labeled with scale degrees: $\hat{5}$, $\hat{4}$, $\hat{3}$, $\hat{2}$, $\hat{1}$.
- 2. Yapısal Seviye (Structural level):** Shows a grand staff with notes and a chord progression: I, III, IV, V_4^6 , $\frac{5}{3} I$. The notes are labeled with scale degrees: $\hat{5}$, $\hat{4}$, $\hat{3}$, $\hat{2}$, $\hat{1}$. Annotations include (K.S.), (k.s.), and (C.t.).
- Ön plan (Foreground):** Shows a grand staff with notes and a chord progression: I, III, IV, $\frac{5}{3} I$. The notes are labeled with scale degrees: $\hat{5}$, $\hat{4}$, $\hat{3}$, $\hat{2}$, $\hat{1}$. Annotations include "Ölçü:", "A", "B", "5'li iniş", "3'lü iniş", and "5'li iniş".

Analiz sonucunda grafiklerde tespit edilen önemli noktalar aşağıda sunulmuştur:

- $\hat{5}$ ile başlayan *temel çizgiye bas arpeji* (I-V-I) eşlik etmektedir (*temel yapı*).

-Bas arpejinin çıkıcı kısmı (I-V) (7. ölçüde) üçüncü dereceden geçer (I-III-V); III ($S_{i\flat}$) *üçlü bölün* olarak adlandırılır. Dizinin I. ve III. dereceleri arasında (5. ve 6. ölçülerde) V_4^6 geçit akorunun bas sesi (La) yer almaktadır. III ve V. dereceler arasında ise (12. ölçüde $\hat{4}$ 'ü destekleyen) IV. derece (Do) üzerindeki yardımcı armoni yer almaktadır (1. yapısal seviye).

-*Ön planda* “İki Kısımlı Lied Formu” sergilenmekle birlikte, *Şenker Analizi* (esere hakim olan tek ve kesintisiz *temel çizgiye* bağlı olarak) “Tek Kısımlı” bir formal yapı ortaya çıkarmaktadır (Schenker, 1935, s. 130).

-“A” kısmında 7. ölçü ve sonrasında $S_{i\flat}$ Major tonalitesine geçildiği görülmektedir. 1. ve 7. ölçülerin ilk vuruşlarında ortaya çıkan paralel 5'lileri önlemek için 5. ve 6. ölçülerde bir V_4^6 (geçit) akoru yer almaktadır.

- “B” kısmı (9. ölçü ile birlikte) $S_{i\flat}$ Major tonalitesinde başlamaktadır. 12. ölçüdeki IV. derece (Do) üzerindeki yardımcı armoni, *ön planda* $S_{i\flat}$ Major üzerindeki (Do tonalitesinin $La_{\flat}$ ve $S_{i\flat}$ seslerini sağlayan ve 9-11. Ölçülerde ortaya çıkan) $I_{\flat 7}-II_6-V_{\flat 3}^7-VI_{\flat 3}$ bas yürüyüşü ile hazırlanmıştır.

- *Temel yapının baş sesi* $\hat{5}$ (Re) 11. ölçüye kadar muhafaza edilmiş, 2. ve 11. ölçülerdeki $Mi_{\flat}$ komşu sesi tarafından uzatılmıştır. 12. ölçüden başlayarak Re, 15. ölçünün ilk vuruşuna kadar (yeniden *yarım komşu ses* (k.s) $Mi_{\flat}$ tarafından uzatılan) bir *örtü ses* olarak yorumlanmıştır.

- *Ön planda*, *temel çizginin zorunlu ses alanından* bir oktav yukarıdaki ses alanında bulunan $\hat{2}$, daha yüksek *yapısal seviyelerde zorunlu ses alanına çekilmiştir* (ölçü 14).

- Re *örtü sesi* (*ön planda*, 15. ölçünün ilk vuruşundan başlayarak) *temel çizginin üzerinde* yer alan bir 5'li *iniş* aracılığıyla 16. ölçüdeki son tonik sesine (Sol) ulaşır.

- *Ön planda*, 1., 7. ve 15. ölçülerin ilk vuruşlarından başlayan (ve sırasıyla Sol minör, $S_{i\flat}$ Majör ve Sol minör tonalitelerindeki I-II⁶-V-I bas yürüyüşleri ile desteklenen) üç adet 5'li *iniş* bulunmaktadır.

3. SONUÇ VE TARTIŞMA

Arka plan ve ön plan arasındaki organik bütünlük, temel çizginin ön planda (1.-4., 7.-8. ve 15.-16. ölçülerde, sırasıyla Sol minör, Si_b Majör ve Sol minör tonalitelerinde) 3 defa tekrarı ile sağlanmıştır.

Yukarıda anılan *ön plandaki temel çizgi tekrarlarını* I-II₆-V-I bas yürüyüşleri desteklemektedir. Buna ek olarak (12. ölçüde ortaya çıkan) Do minör (IV. derece) yardımcı armonisinin hazırlanmasında Si_b Majör üzerinde, (I-II₆-V-I yapısının IV. derece ile sonlanan ve Do minör tonalitesini hakim kılmak için gereken değiştirenler) sahip bir çeşidi olan ve 9-11. ölçülerde ortaya çıkan) I_{b7}-II₆-V_{b3}⁷-VI₄³ bas yürüyüşü kullanılmaktadır. Böylece ön planın I-II₆-V-I(IV) şeklindeki bas yürüyüşü ile dokunmuş olduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu bas yürüyüşünün 1. yapısal seviyedeki I-III-IV-V-I bas yürüyüşüyle benzerliğini görmek de zor değildir.

Eser üzerinde gerçekleştirilen *Şenker Analizi* sonucunda, J.S.Bach'ın (tonal yapısına ilişkin olarak *Tek Kısımlı Form* özelliği gösteren) Sol minör tonalitesindeki bu kısa Prelüd'ünde *temel çizginin ön planda* (1-4., 7-8. Ve 15-16. ölçülerde ortaya çıkan) *5'li inişler* halinde *tekrarları*, söz konusu *5'li inişleri* destekleyen I-II₆-V-I bas yürüyüşleri ile *ön planda* ve 1. yapısal seviyedeki (sırasıyla 9.-11 ölçülerde ve 1. yapısal seviyenin bütününde ortaya çıkan) benzeri (I_{b7}-II₆-V_{b3}⁷-VI₄³) ve (I-III-IV-V-I) bas yürüyüşleri aracılığıyla sıkı bir *organik bütünlüğün* sağlandığı görülmektedir.

EK

(Trio zu einem Menuett von Stölzel.)*

10.

The image displays a musical score for a piano trio, specifically a Trio for a Minuet by Stölzel. The score is presented in three systems. The first system is a 4-measure phrase. The second system is an 8-measure phrase, with the first four measures followed by a first ending (1ma) and the next four measures followed by a second ending (2da). The third system is another 8-measure phrase, also with a first ending (1ma) and a second ending (2da). The key signature is one flat (B-flat) and the time signature is 3/4. The score is numbered 10.

KAYNAKLAR

Bach, J.S. (1720). 9 Kleine Präludien Aus dem Klavierbüchlein für Wilhelm Friedemann Bach. (Naumann, E., Ed.). *Bach-Gesellschaft Ausgabe, Band 36*. Breitkof&Härtel, Leipzig, 1890

IMSLP (t.y.). Bach-Gesellschaft Ausgabe. Eriřim: 24 Aralık 2018,
http://imslp.org/wiki/Johann_Sebastian_Bach:_Bach-Gesellschaft_Ausgabe.

Schenker, H. (1932). *Five Graphic Music Analyses* (Salzer, F., Trans.). Dover Publications Inc., New York, 1969

Schenker, H. (1935). *Free Composition* (Oster, E., Trans.). Longman Inc., New York, 1979